

13 Fundamentals of Faith

IKAR EIGHT: HEAVENLY TORAH

והיסוד השמיני הוא תורה מן השמים. והוא, שנאמין שכל התורה הזו הנמצאת בידינו היום היא התורה שניתנה למשה, ושהיא כולה מפי הגבורה, כלומר שהגיעה עליו כולה מאת ה' הגעה שקורים אותה על דרך ההשאלה דבור, ואין יודע איכות אותה ההגעה אלא הוא עליו השלום אשר הגיעה אליו, ושהוא במעלת לבלר שקורין לפניו והוא כותב כולה תאריכיה וספוריה ומצותיה, וכך נקרא מחוקק. ואין הבדל בין ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען, ושם אשתו מהיטבאל בת מטריד, או אנכי ה', ושמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, הכל מפי הגבורה והכל תורת ה' תמימה טהורה קדושה אמת. ולא נעשה מנשה אצלם כופר ופוקר יותר מכל כופר אחר אלא לפי שחשב שיש בתורה תוך וקלפה, ושאלו התאריכים והספורים אין תועלת בהם, ומשה מדעתו אמרם, וזה ענין אין תורה מן השמים, אמרו שהוא האומר שכל התורה כולה מפי הקדוש ברוך הוא חוץ מפסוק אחד שלא אמרו הקדוש ברוך הוא אלא משה מפי עצמו וזה הוא כי דבר ה' בזה - יתעלה ה' ממה שאומרים הכופרים - אלא כל אות שבה יש בה חכמות ונפלאות למי שהבינו ה', ולא תושג תכלית חכמתה, ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים. ואין לאדם אלא להתפלל כמו דוד משיח אלהי יעקב שהתפלל גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. וכן פירושה המקובל גם הוא מפי הגבורה, וזה שאנו עושים היום צורת הסוכה והלולב והשופר והציצית והתפילים וזולתם היא עצמה הצורה שאמר ה' למשה ואמר לנו, והוא רק מוביל שליחות נאמן במה שהביא, והדבור המורה על היסוד הזה השמיני הוא אמרו בזאת תדעון כי ה' שלחני וכו' כי לא מלבי.

אֲנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שְׁכָל הַתּוֹרָה הַמְצוּיָה עִתָּה בְיַדֵּינוּ
הִיא הַנְּתוּנָה לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם:

תּוֹרַת אֱמֶת נָתַן לְעַמּוֹ אֵל עַל יַד נְבִיאָו נְאֻמָּן בֵּיתוֹ.

How did Israel know Torah was from Heaven?

1. Rambam, Yesdosei Hatorah 8:1-2

משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף, אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו, לא להביא ראיה על הנבואה, היה צריך להשקיע את המצריים קרע את הים והצלילן בתוכו, צרכנו למזון הוריד לנו את המן, צמאו בקע להן את האבן, כפרו בו עדת קרח בלעה אותן הארץ, וכן שאר כל האותות, ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שעיינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך, וכן הוא אומר פנים בפנים דבר ה' עמכם, ונאמר לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת, ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי שנאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם, מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה.

נמצאו אלו ששולח להן הם העדים על נבואתו שהיא אמת ואינו צריך לעשות להן אות אחר, שהם והוא עדים בדבר כשני עדים שראו דבר אחד ביחד שכל אחד מהן עד לחבירו שהוא אומר אמת ואין אחד מהן צריך להביא ראיה לחבירו, כך משה רבינו כל ישראל עדים לו אחר מעמד הר סיני ואינו צריך לעשות להם אות, וזהו שאמר לו הקדוש ברוך הוא בתחילת נבואתו בעת שנתן לו האותות לעשותן במצרים ואמר לו ושמעו לקולך, ידע משה רבינו שהמאמין על פי האותות יש בלבבו דופי ומהרהר ומחשב והיה נשמט מליך ואמר והן לא יאמינו לי, עד שהודיעו הקדוש ברוך הוא שאלו האותות אינן אלא עד שיצאו ממצרים ואחר שיצאו ויעמדו על ההר הזה יסתלק הרהור שמהרהרין אחריו שאני נותן לך כן את שידעו שאני שלחתיך באמת מתחילה ולא ישאר בלבם הרהור, והוא שהכתוב אומר וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה, נמצאת אומר שכל נביא שיעמוד אחר משה רבינו אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו כדי שנאמר אם יעשה אות נשמע לו לכל מה שיאמר, אלא מפני המצוה שצוה משה בתורה ואמר אם נתן אות אליו תשמעון, כמו שצונו לחתור הדבר על פי שנים עדים ואף על פי שאין אנו יודעים אם העידו אמת אם שקר, כך מצוה לשמוע מזה הנביא אף על פי שאין אנו יודעים אם האות אמת או בכישוף ולט.

How Much is Included?

2. Talmud Bavli, Brachos 5a

ואמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש: מאי דכתיב +שמות כ"ד+ ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם, לחות - אלו עשרת הדברות, תורה - זה מקרא, והמצוה - זו משנה, אשר כתבתי - אלו נביאים וכתובים, להורותם - זה תלמוד; מלמד שכולם נתנו למשה מסיני.

How was the Torah Given?

3. Talmud Bavli, Gittin 60a

א"ר יוחנן משום רבי בנאה: תורה - מגילה מגילה ניתנה, שנא': +תהלים מ'+ אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי; ר"ש בן לקיש אומר: תורה - חתומה ניתנה, שנאמר: +דברים ל"א'+ לקוח את ספר התורה הזאת. ואידך נמי הכתיב לקוח! הוא לבתר דאידיבך. ואידך נמי הכתיב במגילת ספר כתוב עלי! הוא, דכל התורה כולה איקרי מגילה

4. Rashi, ad loc.

מגילה מגילה ניתנה – כשנאמרה פרשה למשה היה כותבה ולצוקף מ' שנה כשנגמרו כל הפרשיות חיצרן צגידין ותפרן.

חתומה ניתנה – לא נכתבה עד סוף מ' לאחר שנאמרו כל הפרשיות כולן והנאמרות לו צשנה ראשונה ושניה היו סדורות לו על פה עד שכתבן.

Questions on Torah min Hashamayim today

Within Jewish Sources

Last 8 Pesukim

5. Talmud Bavli, Baba Basra 14a

אמר מר: יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה. תניא כמאן דאמר: שמונה פסוקים שבתורה יהושע כתבן, דתני: +דברים ל"ד+ וימת שם משה עבד ה' - אפשר משה (מת) +מסורת הש"ס: [חי]+ וכתב וימת שם משה? אלא, עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע, דברי ר"י, ואמרי לה ר' נחמיה; אמר לו ר"ש: אפשר ס"ת חסר אות אחת? וכתבי: +דברים ל"א+ לקוח את ספר התורה הזה! אלא, עד כאן הקדוש ברוך הוא אומר ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב בדמע, כמו שנאמר להלן: +ירמיהו לו+ ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו.

6. Ramban, Introduction to Bereishis

יש בידינו קבלה של אמת כי כל התורה כולה שמותיו של הקדוש ברוך הוא שהתיבות מתחלקות לשמות בענין אחד כאילו תחשוב על דרך משל כי פסוק בראשית יתחלק לתיבות אחרות כגון בראש יתברא אלהים וכל התורה כן מלבד צירופיהן וגימטריותיהן של שמות וכבר כתב רבינו שלמה בפירושו בתלמוד ענין השם הגדול של ע"ב באיזה ענין הוא בשלשה פסוקי' ויסע ויבא ויט ומפני זה ספר תורה שטעה בו באות אחת במלא או בחסר פסול. כי זה הענין יחייב אותנו לפסול ס"ת שיחסר בו ו' אחד ממלות אותם שבאו מהם ל"ט מלאים בתורה או שיכתוב הו' באחד משאר החסרי' וכן כיוצא בזה אף על פי שאינו מעלה ולא מוריד כפי העולה במחשבה וזה הענין שהביאו גדולי המקרא למנות כל מלא וכל חסר וכל התורה והמקרא ולחבר ספרים במסורת עד עזרא הסופר הנביא שנשתדל בזה כמו שדרשו מפסוק ויקראו בספר בתורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא. ונראה שהתורה הכתובה באש שחורה על גבי אש לבנה בענין הזה שהזכרנו היה שהיתה הכתיבה רצופה בלי הפסק תיבות והי' אפשר בקריאתה שתקרא על דרך השמות ותקרא על דרך קריאתנו בענין התורה והמצוה ונתנה למשה רבינו על דרך קריאת המצות ונמסר לו על פה קריאתה בשמות.

7. Kol Elishu, Vezos HaBracha

קלב) בגמרא במס' בב' (ר"י ע"י ע"ש) תניא כמ"ד שמונה פסוקים שבתורה יהושע כתבן דתניא וימת שם משה וגו'. אפשר משה חי וכתב וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע דברי ר"י וכו' אמר ליה ר"ש אפשר ספר תורה חסר אות אחת וכתב לקוח את ספר התורה הזו, אלא עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכתב, מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע וכו' ע"ש, והנה הקושיא נגלית לכל האין תירץ ר"ש קושית ר"י דקאמר אפשר

משה חי וכתב וימת שם משה, דמיחזי כשיקרא חי, ומה תירץ שהיה כותב בדמע, ואף דלכאורה תיקן רש"י ז"ל הקושיא כי כל התורה אמר הקב"ה כל תיבה למשה, והוא חזר ואמר כל תיבה כדי שלא יטעה ואח"כ כתב והיינו עד וימת שם משה אבל מכאן ואילך לא הי' אומר משה כלל כי הוא כשקר שהי' עדיין חי, ולכך היה כותב בלא אמירה כלל, אך אכתי קשה כי אף בלא אמירה כלל חלילה לקדוש ישראל אשר :כתב עליו ולא קם נביא וכו' לכתוב שקר חי' אף בלא אמירה (י), וא"כ אכתי קושיא במקומה עומדת על דברי ר"ש איך אמר כי משה כתב בדמע, ועוד קשה איך אמר ר"י שמכאן ואילך כתב יהושע ולא חשש כלל לקושית ר"ש, היתכן שיכתב תורת ה' אפילו אות אחת שלא ע"י משה הלא מקרא מלא דבר הכתוב זכרו תורת משה עבדי וגו', ושני הדעות של ר"י ור"ש המה קשה ההבנה מאד.

אמנם יש לפרש כי שניהם דברי אלקים חיים ומר אמר חדא וכו' ולא פליגו כי לכאורה קשה בדברי הגמרא מה מקשי על ה' פסוקים אחרונים שבתורה היאך נכתבו אם משה היה עדיין חי, הלא כל התורה כולה היתה נכתבת אלפים שנה קודם בריאת העולם, אי"כ לא היה עדיין השמים והארץ וכל אשר בה, ודור המבול ודור הפלגה ויציאת מצרים ודומיהם, ואיך נכתבו בתורה קודם שהיו בעולם, אמנם זאת ידוע כי כל התורה הוא שמותיו של הקב"ה והיינו ע"י צירופים של אותיות ותיבות, ולפני בריאת עולם היתה התורה אמון אצל הקב"ה על פי צירופים וסודות נעלמים, ולא היתה נקראת כמו עתה רק עפ"י שמותיו של הקב"ה, ואחר שברא הש"ת את העולם ונתן את התורה לישראל וסיבבם במצות הצריכין לעשות בנבולי מקום וזמן כתב את התורה באר

חייב איך לעשות כל המצות, וחלק כל התורה לתיבות ואותיות ולפרש את כל דבוי התורה הזאת, וסודות מתורה עפ"י צירופים ניתנה ליהודי חן, מה שאין מודיעים אלא לחכם ומבין מרעתו, ועתה מתורץ דברי הגמרא הנז"ל כי כוננת ר"ש איך אפשר להיות ס"ת חסר אפילו אות אחת וגם שלא להיות כשקר חי, לכך הוא אומר עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכתב, ר"ל שאמר משה כל תיבה ותיבה כאשר היא כתובה בידו בגילוי המצות אבל מכאן ואילך לא היה יכול לכתוב בגילוי וימת שם משה דמיחזי כשיקרא, וגם לא היה יכול לגמור ע"י יהושע, כי אפשר ס"ת חסר אות אחת, לכך הוא אומר שהיה כותב בדמע, והפי

הוא מלשון מלאכתך דמעך, ר"ל מדוע וערצוב אותיות, שהיה כותב מכאן ואילך על פי צירופי תיבות והם שמותיו של הקב"ה ולא היה נקרא כלל וימת שם משה רק תיבות אחרות על פי סודות התורה, ולאחר מיתתו כתבם יהושע כפי שניתן לו רשות לגלות את התורה, וא"כ השני הדיעות לא פליגי כי באמת כתבן משה ולא חסר אפילו אות אחת, רק כי ה' פסוקים אלו לא היה יכול לכתוב את הנגלה וכתב כפי הצירופים והו' בדמע, ויהושע כתבן כפי הנגלה וכדעת ר"י, ושניהם מסכימים לדעה אחת כי נכתבו ע"י שניהם, ע"י משה הנסתר והסוד, ועל ידי יהושע הנגלה, כאשר היא כתובה בידו לדוד דוד:

The Ibn Ezra

8. Bereishis 12:6

6 And Abram passed through the land unto the place of Shechem, וַיַּעֲבֹר אַבְרָם, בְּאֶרֶץ, עַד מְקוֹם שְׁכֶם, עד אֵלֶּן מוֹרָה; וְהַכְנַעֲנִי, אִזְּ בְּאֶרֶץ. unto the terebinth of Moreh. And the Canaanite was then in the land.

9. Ibn Ezra, ad loc.

והכנעני אז בארץ יתכן שארץ כנען תפשה כנען מיד אחר. ואם איננו כן יש לו סוד. והמשכיל ידום:

10. Ibn Ezra, Devarim 1:2

בעבר הירדן, במדבר, בערבה. ואם תבין סוד (השרים) [צ"ל: השנים] עשר, גם ויכתוב משה (דברים לא, כב), והכנעני אז בארץ (ברא' יב, ו), בהר ד' יראה (שם כב, יד), והנה ערשו ערש ברזל, (דברים ג, יא) תכיר האמת.

11. Ibn Ezra, Devarim 34:1

ויעל משה - לפי דעתי, כי מזה הפסוק כתב יהושע, כי אחר שעלה משה לא כתב, ובדרך נבואה כתבו. והעד:

Spinoza: This shows that the Torah was written after Moshe. (Real Apikorsus)

12. Rav Yosef Tuv Elem, Tzofnas Pa'aneiach, Crakow 5672, page 65-66)

הנזכרים שהם במדבר בערבה וכו'. [ואם תבין סוד השנים עשר (דברים ל"ד, א'—י"ב), גם ויכתוב משה (דברים ל"א, ט'), והכנעני אז בארץ (בראשית י"ב, ו'), בהר י"י יראה (בראשית כ"ב, י"ד) הנה ערשו (דברים ג', י"א) תבין האמת]. פירוש: דע כי השנים עשר הם י"ב²) בפסוקים שכסוף התורה (דברים ל"ד א'—י"ב), והוא אמר שם (פסוק א' גם ו') כי לפי דעתו מפסוק ויעל משה עד סוף התורה כתב יהושע, ומזה נבין³) דעתו על הפסוקים האחרים. והגני אבאר⁴) טעמי בלם⁵). [סוד השנים עשר]. פירוש: הוא פירש שם כי אחר שעלה משה לא ירד⁶), ועל כן הוצרך לפרש כי יהושע כתב⁷) כנבואה, זה הוא דרך הפשט. ומה שפירשו רבותינו ז"ל כי משה כתבם

וירא אליו (בראשית כ"ב, י"ד)¹⁰). [הנה¹¹] ערשו]. פירוש: הנה ערשו ערש ברזל הלא היא ברבת בני עמון משמעו שהוא מעיד להם שהיא ברבת בני עמון. וידוע כי משה לא נכנס אל ארץ בני עמון שנאמר רק אל ארץ בני עמון לא קרבת (דבר' ב' ל"ז), ואחר שלא נכנס שם מאין ידע שהיתה¹²) ערשו של עוג בתוכה. וידוע כי ישראל לא באו ברבת עד ימי דוד שישלח את יואב וככש את¹³) ארץ בני עמון. ואז ידעו שהיתה ערש עוג ברבה. וזה ראייה כי אחר כן נכתב זה הפסוק¹⁴) כתורה ולא כתבו משה רק אחד¹⁵) מהנביאים האחרונים כתבו. [תבין¹⁶] האמת]. פירוש: אם תבין סוד הפסוקים האלה * שלא כתבם משה, אז תבין כי הפסוקים¹⁷) החמשה¹⁸)

13. Mekor Chaim, Shmuel HaSefardi

מבוארות בזה הספר (ה) ולאס תצין סוד השנים
עשר וכו' הנה סוד השנים עשר הם פנים עשר
בסוקים ש. הספסוק ויעג מזה עד סוף הספר
ויט חומרים כי דעתו של החכם כי מן ויעל משה
יהושע כתב כאשר אמר החכם נפרש' וזאת הברכה
בפסוק ויעל משה חבל באמת כי החכם ז"ל אינו
סיבר זה רק כלל נאמרו למטה בדרך נבואה
וכתב כך גם מה שאמר החכם גם ויכתוב משה
ר"ל הכס ק נפרש' וילך דעתו ג"כ בדרך נבואה
גם נהר י"י ירח יז"ל שלח היה עדיין בית המקדש
זחמר כי שם יהיה שכינתו גם הנה ערשו ערש
ברזל ר"ל מה שאמר בפרשה זו הנה ערשו ערש
ברזל הלא היא ברבתי בני עמון ונאמת לא לקחו
לרבתי בני עמון עד זמן יואב בן נרויה אלא ז"ל
שכתב בנבואה ומה שימר ג' והכנעני או בארץ
בבר כחנתי בפרשת לך על פסוק זה מה שנראה
לי (ו) כי בחד בפצמת משה וטעמם מנח

14. Bereishis 36:31

לא ואלה, המלכים, אשר מלכו, 31 And these are the kings that reigned in the land of
בארץ אדום--לפני מלך-מלך, לבני Edom, before there reigned any king over the
ישראל. children of Israel.

15. Ibn Ezra, ad loc.

ואלה המלכים "א כי בדרך נבואה נכתבה זאת הפרשה. ויצחקי אמר בספרו, כי בימי יהושפט נכתבה זאת הפרשה, ופירש הדורות כרצונו. הכי קרא שמו יצחק, כל השומע יצחק לו, כי אמר כי הדה הוא הדה האדומי, ואמר כי מהיטבאל אחות תחפנחס. וחלילה חלילה שהדבר כמו שדבר על ימי יהושפט, וספרו ראוי להשרף. ולמה תמה על שמונה מלכים שמלכו שהם רבים. והנה מלכי ישראל כפלים במספר, ושני אלה המלכים קרובים לשני מלכי ישראל, גם מלכי יהודה רבים הם ממלכי אדום עד ימי משה. והאמת שפירוש לפני מלך מלך על משה מלך ישראל, וכן כתוב ויהי בישורון מלך (דבר' לג, ה):

Authorship/Documentary Hypothesis

16. Responsa Igros Moshe, YD III:114

בדבר פירוש התורה המיוחס לר"י החסיד בע"ה. כ"ח אדר הראשון תשל"ו. מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר דניאל לוי שליט"א האב"ד קהילת עדת ישורון בציריך..

מאחר שקבלתי בדואר של אתמול עוד מכתב איך שמר פ' מתעקש להוציא את הספר שהוא ע"ש ר"י החסיד כמו שהוא מוכרח אני להשיב תיכף אף שלא נקל כל כך מצד חולשתי ל"ע ה' יחזקני.

נמי אסור עיין בפסקי תוס' מנחות סימן רל"א כשכתב עזרא התורה עשה נקודה אמר אם יאמר משה למה נקדת אשיב הלא לא מחקתי, והוא ברייתא באדר"נ פרק ל"ד ה"ד בלשון אחר שהוא גירסא מוטעת שאיתא אמר עזרא אם יבא אליהו ויאמר לי מפני מה כתבת כך אומר אני לו כבר נקדתי עליהן ואם אומר לי יפה כתבת אעביר נקודה מעליהן, והוא טעות ברור שכתובת התיבות שבתורה לא שייך שישאלו למה כתבן דהרי

משה מפי הגבורה כתבן והמוחקן הוא בכלל כי דבר ה' בזה והוא כופר בתורה דהרי הוא כאומר שאותיות אלו לא נכתבו מפי הקדוש ברוך הוא או שהקב"ה החליף ואמר שמעתה לא יכתבו שתרוייהו אלו נחשבו כופרים בתורה, וגם אם אין צורך לכותבן מה יועיל מה שכתב הנקודה, עמש"כ בבנין יהושע הם דברים שלא ניתנו להאמר שעזרא הסופר לא תיקן שום דבר דשום נביא שבעולם לא יוכל לשנות שום דבר דאלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר ואף על מנצפ"ך לומר הי באמצע תיבה והי בסוף תיבה הקשה הגמ' שאין רשאי לחדש דבר, והתירוץ שכחום וחזרו ויסדום הוא בפלפולא כדכתבתי באג"מ או"ח ח"א סימן י"ד ענף א' סוף ד"ה אבל באמת, ואף עזרא לר' יוסי בסנהדרין דף כ"א דנשתנה על ידו הכתב הוא רק לענין זה שמשה רמזה בתורה אבל לא לענין לתקן שום דבר וחס לן לומר ושירי ליה מריה לבעל בנין יהושע, אבל פשוט שהוא גירסא מוטעת אלא צריך לגרוס כהפסקי תוס' וכדהובא גם בט"ז יו"ד סימן ער"ד סוף סק"ז.

עכ"פ כל הס"ת כולה נכתבה ע"י משה מפי הגבורה כל אות ואת ממש, ומי שאומר שאיכא אפילו רק אות אחת שכתב משה בעצמו הוא כופר בתורה ובכלל כי דבר ה' בזה, וכ"ש מי שיאמר שאיכא איזה דבר שאף משה לא כתבו אלא אחרים או שבאו אחרים והחסירו זה מן התורה שהם כופרים בתורה ובכלל כי דבר ה' בזה וכשיבא אחד ויאמר שלו צוה ה' לחסר או להוסיף אפילו רק אות אחת הוא נביא השקר שמיתנו בחנק כדאייתא ברמב"ם פ"ט מיסוה"ת ה"א.

17. Responsa Igros Moshe, YD III:115

עוד בדבר פירוש התורה המיוחס לר"י החסיד בעה"י. עש"ק פנחס י"ח תמוז תשל"ו. מע"כ ידידי הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר שלמה זלמן אויערבאך שליט"א שלו וברכה לעולם.

ארהיב בנפשי עוז לכתוב להדר"ג באשר שבא הנידון לפני בתחלה מחמת שדידי הרב הגאון מוהר"ר דניאל לוי שליט"א ראה עוד קודם שגמר המוציא לאור שהוא תושב בעירו בשוויץ דברי כפירה בתורתנו הקדושה אשר רשעים מסיתים ומדיחים משנים דשש מאות ושבע מאות קודם זמננו ויותר העמידו בספר פירוש על חומש שהיה על שם ר' יהודה החסיד כדי להטעות את העולם ודבר אתי בטעלעפאן /בטלפון/ בדבר זה והחלטנו שיותר טוב אם אפשר לעשות בצנעא לומר להמוציא לאור שאסור לו לגמור הדפסת הספר כדי שהכופרים דנמצאים עתה לא יודעו מזה וירצו להדפיסו להטעות העולם וישלמו להמו"ל הרבה שלא יוכל לעמוד בנסיון, וכנראה לא עלה הדבר כדעתנו ולא שמע אליו וגמר הדפסתו ומכרו כבר להרבה אנשים. ואמר לי הרה"ג ר' דניאל שליט"א בטעלעפאן בשבוע זו אשר הדר"ג שליט"א עם הגאון רי"ש אלישיב שליט"א קראו להמו"ל והבטיח שלא ימכור יותר מאלו שהדפיס אם ירשו לו להדפיס מחדש בלא ג' המקומות ושם יודיע בתחלת הספר שהספר שנדפס מכבר היו שם ג' זיופים ונסתלקו, אבל הא פשוט וברור שאין להאמין גם לכל דברי הספר המזויף הזה ששלטו בו ידי רשעים מסיתים ומדיחים כי מי הוא אשר יוכל לעיין ולדקדק בכל הספר לראות עוד הרבה דברים דכפירה ודברי נבלה ...

וגם בלא זה הא מצינו דבשביל שלא ידעו חכמים לפרש דברי יחזקאל אף שידעו שהוא נבואה מהשי"ת וכל הכופר בנבואת יחזקאל הוא אפיקורס ורשע גמור, מ"מ כיון שמחמת זה אפשר לטועין ח"ו לחשוב שאיכא סתירה מיחזקאל הנביא לספר התורה שניתנה ע"י משה רבינו ויבא לכפור ח"ו או בתורה או בנביאים או בשניהם, רצו בשביל זה לגנוז אף שהוא דבר האסור דהא ניתנה ליכתב לדורות והוא מניעה מדבר תורה דכל המקרא אף בנביאים וכתובים הוא תורה שבכתב ואיכא חיוב ללמוד כולן, וגם דהא ספר יחזקאל וכל ספרי הנביאים הם דברי נבואה שנאמרה לדורות ובשביל זה נכתבו כמפורש במגילה דף י"ד נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, שא"כ הוא כמניעה מלשמוע דברי הנביא שהוא עוד איסור, אבל מ"מ ראו חכמים שטוב לגונזו אף שהוא עקירת תורה מספר זה בשביל קיום עיקרי האמונה שלא יכשלו אינשי בהו.

וכן היה בספר משלי בשבת דף ל' רצו לגונזו אף שנכתב ברוח הקדש לכו"ע דלא מצינו פלוגתא במשלי, וא"כ הוא ג"כ נבואה שהוצרכה לדורות לבד שהוא תורה, ומש"כ מהרש"א בח"א ד"ה שתחלתו דגם גבי משלי בעי למימר במגילה דף ז' דמשלים בעלמא הן ולא נאמרו ברוה"ק =ברוח הקודש= מיהו לא קאי התם הכי, הוא פלא שליכא דבר זה כלל, אלא שרבתן הקשו לר"ש בן מנסיא שאמר שקהלת אינו מטמא את הידים מפני שחכמתו של שלמה היא, וכי זו בלבד אמר והלא כבר נאמר וידבר שלשת אלפים משל ומדלא

כתב את כולן למדת שמה שכתב ר"ק היה כדפרש"י ודחו בזה דברי ר"ש בן מנסיא ומעוד קרא אל תוסף על דבריו, ור"ש בן מנסיא נמי לא פליג אלא על קהלת ולא על משלי מאיזה טעם שלא חש לקושיות רבנן עליו, וגם מהרש"א עצמו במגילה בח"א פי' כן ולא הביא כלל פירוש אחר וצ"ע בכוננת מהרש"א, דברור ופשוט שלא היה ספק לחכמים שכל דברי שלמה אמת אף שלא ידעו לתרץ דבריו, ולא רק מה שאמר ברוה"ק אלא אף דברי חכמתו הם אמת כיון שהקרא משבח חכמתו ודאי הוא אמת דאף על מה שמשבחין אמוראי בגמ' בסנהדרין דף י"ז א"ר יהודה אמר רב אין מושיבין בסנהדרין אלא מי שיודע לטהר את השרץ הקשה שם ר"ת בתוד"ה שיודע מה לנו בחריפות של הבל שהתורה טימאתו כ"ש שהקרא לא יחשיב לשבח חכמות שהן הבל שהן כנגד התורה, ובפרט לסתור דברי עצמו שאין זה חכמה כלל כלשון ר' תנחום דמן נוי שבקושיתו על סתירה מדבריו לדברי דוד ולדברי עצמו אנת שלמה אן חכמתך ואן סוכלתנותך, הרי דסתירת דברי דוד ודברי עצמו לא נחשב חכם ונבון כלל, ובודאי כיון שהקרא אומר בכמה מקומות שהיה חכם מכל האדם תחלה בהבטחת ה' בנבואה אליו הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריך לא יקום כמוך ואח"כ בקיום הבטחת ה' וייראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלקים בקרבו וקרא דויתן אלקים חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד וקרא דויהכם מכל האדם מאיתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע בני מחול וידוע מה שדרשי חז"ל על קרא זה מגודל חכמתו ממי נתכוין הקרא, שודאי מי שכופר ומסתפק ח"ו בחכמתו של שלמה הוא אפיקורס גמור שכופר בנביאים, שלכן ח"ו לנו לומר אף במקצת שנסתפקו חכמים מצד שנדמה להו שהוא סתירה שחשבו ממש שאין לזה תירוץ אף להסוברים שקהלת לא נאמר ברוה"ק שברור אף השלשת אלפי משל שלא נכתבו שגם חכמים מודו שלא נאמרו ברוה"ק מאחר שלא נכתבו ליכא אף מקצת ספק באמיתותן.

אלא שאף שידעו באמונה שלימה שליכא באמת שום סתירה בדבריו אבל כיון שאין מבינים יש להטועין לטעות ולחשוב שהוא סתירה ויבאו להכחיש הקראי דבמלכים ודה"י =ודברי הימים= רצו לגנוזו אף שהוא עקירת תורה דספר זה דמשלי וקהלת בשביל קיום עיקרי האמונה שלא יכשלו אינשי בהו, וכהא שיש כח לחכמים לעקור דבר מן התורה שעקרו מצות שופר ולולב בשביל שלא יבואו לעבור על הוצאה דשבת וטובא כה"ג.

וא"כ הא יקשה דלא היה להו לגנוז כל הספר אלא רק מקומות שהוקשה להו ביחזקאל ומשלי וקהלת שיעקרו רק מעט ולא כל הספר שהוא עקירה מתורה ומדברי נבואה שנכתבה גם לנו בלא שום צורך, ואף אם נימא שאסור לכתוב פחות מספר שלם גם בנביאים וכתובים דהא רבה ור' יוסף אמרי בגיטין דף ס' דספר אפטרטא אסור למיקרי ביה ואף לדינא שמסיק שמותר הוא מטעם עת לעשות לה' הפרו תורתך, הרי נמי איכא עת לעשות לה' כדי שיוכלו לקרות ספר יחזקאל ומשלי וקהלת במקום שליכא שום חשש, **אלא צריך לומר דכיון דחזו בהו דברים שאף לחכמים גדולי העולם היו מוקשים, חששו שאולי סתם אינשי יטעו בעוד מקומות אף שלהחכמים לא נראה להו שיש לטעות, שלכן רצו לגנוז כל הספר עד שדרש חנניה בן חזקיה ספר יחזקאל ועיינו היטב בקהלת ומשלי וראו שלחכמים אין למיטעי, ששוב לא חששו לטועין מסתם אינשי דמאחר דחכמים יאמרו להם שהם יודעין כל הספר יאמינו להם שאין להרהר כלום ח"ו אחר ספרים אלו.**

וא"כ בספר של אחד מרבתינו שרשעים זייפו וכתבו שם כשהעתיקו את הספר דברי כפירה להטעות את העולם בכוונה שיאמרו שהצדיק הגדול ח"ו כתב זה, שודאי אין לסמוך על מה שנוציא משם מה שראינו דודאי אפשר שהרבה דברים לא ראינו לפום ריהטא וצריך גם לבער ממש גם ע"י שרפה והוא זכות היותר גדול לרבנו ר' יהודה החסיד שלא יכשלו ע"י גדלו ושמו הטוב יותר ממה שנקיים אף דברים הטובים שכתב הוא, דליכא שום חיוב ומצוה על האדם שילמוד ספרי כל רבותינו שהוא דבר שא"א במציאות לקיים ללמוד כל הספרים ויכול אדם ללמוד בספרים המפורסמים לטוב.

ומאחר שכבר נתפרסם בעוה"ר ספר המזויף הזה אין לנו שוב מה לחוש להצניע הדבר ויש לפרסם שספר הנדפס על החומש בשם ר' יהודה החסיד הוא מזויף וצריך לבערו מן העולם. והנני ידידו, משה פיינשטיין.